

Csak folyvást, folyvást...

Csak folyvást, folyvást, tessék besétálni, tart az előadás, tele a nézőtér, dolgozik és boldog a színpad, és vele együtt boldog mindenki. Ilyen szezonkezdés már rég nem volt nálunk, írhatom nyugodt lélekkel november közepén, A siker ózonja szimatolható a színházak táján a fővárosban és vidéken. (Annyit tiltakoztunk a vidéki színház kifejezés ellen, hogy ma már megint nyugodtan használhatjuk, mert külön ízt, olykor rangot jelent.) Téli nézőtér, jó kritikák, siker: már ez is elegendő volna, de ennél több történik és van történőben. A színház megint érdekes Magyarországon. Az emberek megint beszélnek a színházról, egy-egy darabról, színészi alakításról, észreveszik a rendező szándékát. A színház megint fontos lett Magyarországon.

Tudom, hogyne tudnám és a SZÍNHÁZ című lap öt évfolyama is azt bizonyítja – annyi balszerencse közt és oly sok vizsály után... –, hogy a színház eddig sem volt érdektelen nálunk és eddig is fontosnak tartottuk. De most valamivel több történt, és a SZÍNHÁZ jelen januári számának elemzéseit, bírálatait, értékeléseit, műhelyfűrkészéseit, arcképeit, drámaírói pályafutását felmérő kísérleteit újraolvasva, arra keresnék választ, mi ennek a más színházi éghajlatnak az oka. Az olvasóval együtt keresem a feleletet, és ezt úgy értem, hogy egy-egy észrevételt vagy felismerést elég csak jelezni, hiszen ez ennek a beköszöntő cikkeknek, ennek az apéritif műfajnak a kiváltsága; az olvasó majd tovább olvas a mélyebben szántó írásokban, és remélem, nem borul be ege.

Legfontosabb a magyar dráma, mégis az *Othello*val kezdeném, nemcsak azért, mert Shakespeare természetesen magyar szerző is, nemcsak azért, mert Ádám Ottó egyre átfogóbban kibontakozó rendezői világképe, Bessenyei szívszorongató ön-újjáértékelése (kalapot előtte!), Huszti Péter új Jagója, amely a fiatal emberek, színészek és nézők nem-konformizmusát, önmagát kívülről is néző szenvedélyességét és egy kicsit a világgal való leszámolását, meg az ezen túllépést is kifejezte, hanem azért, mert ez a három összetevő együtt jelzi a megváltozott éghajlat hőmérsékletét, széljárását, felhőtancát és azt a boldogságfélélt, amit a közönségben kivált. De nem is kell folytatnom, folytassa az olvasó azzal, hogy elkezdji olvasni Szántó Erika cikkét, amelynek már alcímében is szerepel a siker szó, azután folytatja Koltai Tamás írásával, amely Bessenyei Othello-arcának leírásából

kiindulva hatol a lélek mélyére. Eközben Bessenyei Othello-arcát „nemnéger Othello”-nak nevezi. E sorok írójának szerkesztői golyóstolla megakadt a néger szónál, hiszen Othello nem szerencsen volt, hanem mór, azaz sötétbőrű arab. Mégis változatlanul maradt a szöveg, mert a cikk írója ezzel a nem-néger-séggel többet fejezett ki, mintha filológiai-
lag pontosabb lett volna. A Shakespeare-értelmezésnek egyébként is annyi a változata, ahány az olvasója; ez is hozzátartozik a tüneményhez.

Az Othello-jelenség fontosságát a SZÍNHÁZ azzal is kiemeli, hogy még két cikkben foglalkozik vele. Földes Anna, aki a SZÍNHÁZ hasábjain az utóbbi esztendőben színészbeszélgetéseivel külön rangot szerzett magának, most Huszti Péterrel ült le, hogy négy szemközti meghittséggel beszélgesse a nyilvánosság számára. Belohorszky Pál „Balladák köntösében” Almási Éva útját rajzolja meg, az *Othello* Emiliájának utolsó jelenetéből visszatekintve a fiatal művésznő pályájára.

Az *Othello* sikerénél nem kevésbé kedves a SZÍNHÁZnak – és azt remélem, az egész magyar színházi világnak – az új magyar darabok sikere. (...) Ez a zárójeles három pont nem azt jelenti, mint máskor, hogy a szövegből valami kimaradt, hanem időt akartam adni az olvasónak, „szakmabelinek” és szakmán kívülinek, hogy nagyot lélegezzék, és önmagában hozzágondolja a siker szóhoz azt, amit akar. Mi azt tartjuk, hogy a két Hubay-darab, Eörsi Széchenyi-dramája, Szakonyi szatírja és a Huszonötödik Színház Baranya megyei vállalkozása nem kisebb rendű, rangú és fontosságú siker, mint az *Othello*; ugyanannak a jelenségnek megnyilvánulásai valamenynyien. Nem említem most a többi szerzőt és a többi darabot, mert – szerencsémre – nem összefoglaló értékelést írok az idény elejéről-derekáról, hanem csak a SZÍNHÁZnak ezt a számát vezetem be. Czére Béla *Az Isten füle* helyét keresi meg Hubay drámáinak gondolatrendszerében, Almási Miklós Eörsi István Széchenyi-tragikomédiájának apropójából Eörsi gondolatrendszerét térképezi fel. Pályi András cikke a Huszonötödik Színház Baranya megyei napjairól több mint színbírálat, vagy ha nem is több, mindenkinél más: lelkes életképek sorozata is, tárgyilagos közönségpszichográfia is. Ez az írás is azt fejezi ki, hogy valami történt, valami megváltozott a magyar színházi életben.

Most kanyarodom vissza a *miért* kérdéséhez. Mi az oka a sikernek? Két szóval felelnék: *minőség* és *azonosulás*. A darabok is jobbak, az előadások is. A rendezés is, a színészi munka is. Mindez egymagában nem elég, már csak azért sem, mert az előző években is voltak jó rendezések, színészi remeklések, érdekes és jelentékeny darabok. A többletet a második fogalomban keresem. A néző az idén azonosulni tud a művekkel. A mű – színházról lévén szó –, természetesen nemcsak a leírt darab, hanem az írott szöveg és az eleven színpad együtt: maga a színházi alkotás. A színház ma újra arról szól Magyarországon, ami az embereket foglalkoztatja. Parlagi gondolkodás az, amely a tudatnak csak egyik rétegét, olykor a legfelsőt, néha a legmélyebbit keresi, és ezt óhajtja a színpadon kielégíteni.

Az azonosulás titokzatos folyamat, legfőbb titka az, hogy az előre megfontolt szándék elől gyakran elillan. *Ezért* érvényes csak a másik fogalommal, a minőséggel együtt. Ez történik most a magyar színházakban, ezért vált az a fellendülés, amelyről néhány hónappal ezelőtt írtunk, megváltozott éghajlattá. Az *Othello*ban azért ismer magára a néző, mert Othello lelkes tévedéseit mindenki elköveti, és mert az a jagói lelkület, amelyre Huszti Péter rátalál, és csak egy harminc éven aluli színész lelhetette meg, visszhangot ver a fiak, az apák (és korosztályom nevében: a nagyapák) szívében.

Talán nem kell folytatnom, hiszen erről a kettőről, a minőséggel együtt az azonosulásról, szól a SZÍNHÁZnak úgyszólván ez az egész száma. És miközben magam is újra elolvasom, fölfedezek egy harmadik kiegészítő fogalmat is. Ezt szokták számon kérni színházi vezetőktől, íróktól és azok egymástól: a *közéletiséget*. Az új magyar darabok sikerének egyik oka jól értelmezett, tehát közvetett közéletiség. Az említett darabok közül csak *Az Isten füle* és a *Hongkongi paróka* játszódnak a mi korunkban, és ezek közül is csak Szakonyi Magyarországon. Mégis mind nekünk és rólunk szól. Aki áthalásveszélyt emleget, az nem tartja a közönséget annak, amit éppen e darabok sikere bizonyít: felnőttek. „Áthallás” is, „veszély” is csak rossz darabokban, gyenge előadásokban van. De most éppen ezen a veszélyen jutottunk túl.

Jó olvasást és főképpen szép és gazdag színházi estéket kívánok. Lesz ebben a szezonban, gyengébb darab, kevésbé sikerült előadás is. Ez együtt jár a sikerrel.

B. I.